

BOSHLANG'ICH SINFLARDA MUSIQA SAVODINI O'RGATISHNING NAZARIY ASOSLARI

Abdullayeva Sevinch To'lqin qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

“Maktabgacha ta’lim” kafedrası talabasi

E-mail: sevinch20041103@gmail.com

Tel: (+998) 88-681-35-00

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20710894>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 1-iyun 2026 yil
Ma'qullandi: 5-iyun 2026 yil
Nashr qilindi: 16-iyun 2026 yil

KEY WORDS

musiqa savodi, boshlang'ich ta'lim, pedagogika, musiqiy eshituv, ritm, metodika.

ABSTRACT

Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda musiqa savodini o'rgatishning nazariy asoslari, pedagogik va psixologik jihatlari yoritilgan. Shuningdek, musiqa savodxonligini shakllantirishda zamonaviy metodlarning o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi.

Kirish: Musiqa savodi — bu o'quvchilarning musiqa tilini (nota yozuvi, ritm, lad, tonallik, temp, dinamika belgilarini) ongli ravishda o'qish, tushunish va amaliy qo'llay olish ko'nikmalarining majmuasidir. Musiqa savodi umumiy musiqa madaniyatining tarkibiy qismi bo'lib, u o'quvchilarning estetik dunyoqarashini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichida musiqa savodi o'quvchilarning eshitish qobiliyati, ritmik sezgirligi va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Bu yosh davrida bolalar musiqani obrazli va hissiy qabul qiladilar, shu sababli musiqa savodini o'rgatish jarayoni ko'proq amaliy faoliyat bilan bog'liq bo'lishi zarur.

Musiqa savodini o'rgatishda qo'shiq kuylash, ritmik mashqlar, nota yozuvini o'rganish, musiqiy diktant elementlari muhim vosita hisoblanadi. Zoltan Kodaly ta'lim tizimida qo'shiq orqali musiqa savodini o'rgatish samarali ekanligini asoslab bergan Unga ko'ra, xalq qo'shiqlari bolalarning musiqiy tafakkurini rivojlantirishda tabiiy vositadir. Shuningdek, Dmitriy Kabalevskiy musiqa ta'limida tarbiyaviy yondashuvni ilgari surib, musiqa savodi bolalarning ma'naviy kamolotiga xizmat qilishini ta'kidlagan. Boshlang'ich ta'limda musiqa savodining ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- musiqiy eshituvni rivojlantirish;
- nota belgilarini o'qish va yozish ko'nikmasini shakllantirish;
- jamoa bilan kuylash madaniyatini rivojlantirish;
- estetik did va badiiy tafakkurni o'stirish.

Demak, musiqa savodi boshlang'ich ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, u o'quvchilarning umumiy madaniy saviyasini oshirishga xizmat qiladi. Musiqa savodi — bu o'quvchining musiqa tilini anglash, nota yozuvini o'qish, ritmni his qilish, ohang va ladni farqlash, temp hamda dinamika belgilarini tushunish va amaliy faoliyatda qo'llay olish qobiliyatidir. Oddiy qilib aytganda, musiqa savodi — bu musiqaning “alifbosi”ni bilish demakdir. Musiqa savodi nafaqat nazariy bilim, balki eshitish, kuylash va ijro jarayonida shakllanadigan amaliy ko'nikmalar tizimidir. Zoltan Kodaly ta'lim tizimida musiqa savodini

ona tili kabi bosqichma-bosqich o'rgatish zarurligini ta'kidlagan. Unga ko'ra, bola avvalo eshitadi, keyin kuylaydi, so'ng nota bilan ifodalaydi.

Shuningdek, Dmitriy Kabalevskiy musiqa savodini o'rgatishda musiqa mazmunini his qilish va tushunish birlamchi ekanini qayd etgan. Demak, musiqa savodi faqat nota belgilarini o'rganish emas, balki musiqiy tafakkurni shakllantirish jarayonidir.

Boshlang'ich sinflarda musiqa savodi o'quvchilarning estetik dunyoqarashi va ijodiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu yosh davrida bolalar musiqani hissiy va obrazli qabul qiladilar. Shuning uchun musiqa savodi darslari qiziqarli, harakatli va amaliy mashg'ulotlarga boy bo'lishi lozim.

Boshlang'ich sinflarda musiqa savodini o'rgatish ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Musiqa orqali o'quvchilarning estetik didi, ijodiy fikrlashi va emotsional rivoji shakllanadi. Shu bois musiqa savodini o'rgatishning nazariy asoslarini o'rganish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb masalalardan biridir.

Muhokama: Musiqa savodi boshlang'ich ta'limda quyidagi vazifalarni bajaradi:

- musiqiy eshituvni rivojlantiradi;
- ritmni his qilish va takrorlash ko'nikmasini shakllantiradi;
- nota yozuvini o'qish va yozishga o'rgatadi;
- jamoa bo'lib kuylash madaniyatini rivojlantiradi;
- estetik did va ijodkorlikni oshiradi.

Musiqa savodi o'quvchilarning nota yozuvini o'qish, ritmni his qilish, tovush balandligi va davomiyligini farqlash kabi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga musiqa savodini o'rgatishda quyidagi metodlar muhim ahamiyatga ega:

ko'rgazmali vositalardan foydalanish (nota jadvali, rasmlar);

eshitish orqali o'rganish (qo'shiqlar, audio materiallar);

o'yin texnologiyalari;

interfaol metodlar (savol-javob, guruh ishlari).

Shuningdek, o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish, ularning qiziqishini oshirish va individual yondashuvni qo'llash muhimdir. Psixologik jihatdan esa musiqa orqali xotira, diqqat va tasavvur rivojlanadi.

Natija: Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqa savodini tizimli va zamonaviy metodlar asosida o'rgatish o'quvchilarning:

musiqiy eshituv qobiliyatini rivojlantiradi;

ijodiy fikrlashini oshiradi;

darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi;

umumiy ta'lim samaradorligini yaxshilaydi.

Natijada o'quvchilar musiqa fanini nafaqat tushunadi, balki uni amaliy jihatdan qo'llay boshlaydi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda musiqa savodini o'rgatishning nazariy asoslari pedagogik va psixologik yondashuvlarga tayangan holda amalga oshirilishi zarur. Zamonaviy metodlardan foydalanish orqali o'quvchilarning musiqiy bilimlari va ko'nikmalarini samarali shakllantirish mumkin. Bu esa ularning har tomonlama rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirov R. Musiqa o'qitish metodikasi. Toshkent, 2015.

2. Abdullayev A. Musiqa nazariyasi asoslari. Toshkent, 2012.

3. Asafyev B. Музыкальная форма как процесс. Москва, 1971.

4. Kabalevskiy D.B. Основы музыкального воспитания. Москва, 1988.

5. Swanwick K. Teaching Music Musically. London, 1999.

6. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent, 2016.

7. Qodirov R. Musiqa o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2015.

8.Abdullayev A. Musiqa nazariyasi asoslari. – Toshkent, 2012.

9.Rahimov B. Musiqa ta'limi metodikasi. – Toshkent, 2018.

10.Yusupov M. Boshlang'ich sinflarda musiqa darslari. – Toshkent, 2016.

**INNOVATIVE
ACADEMY**